

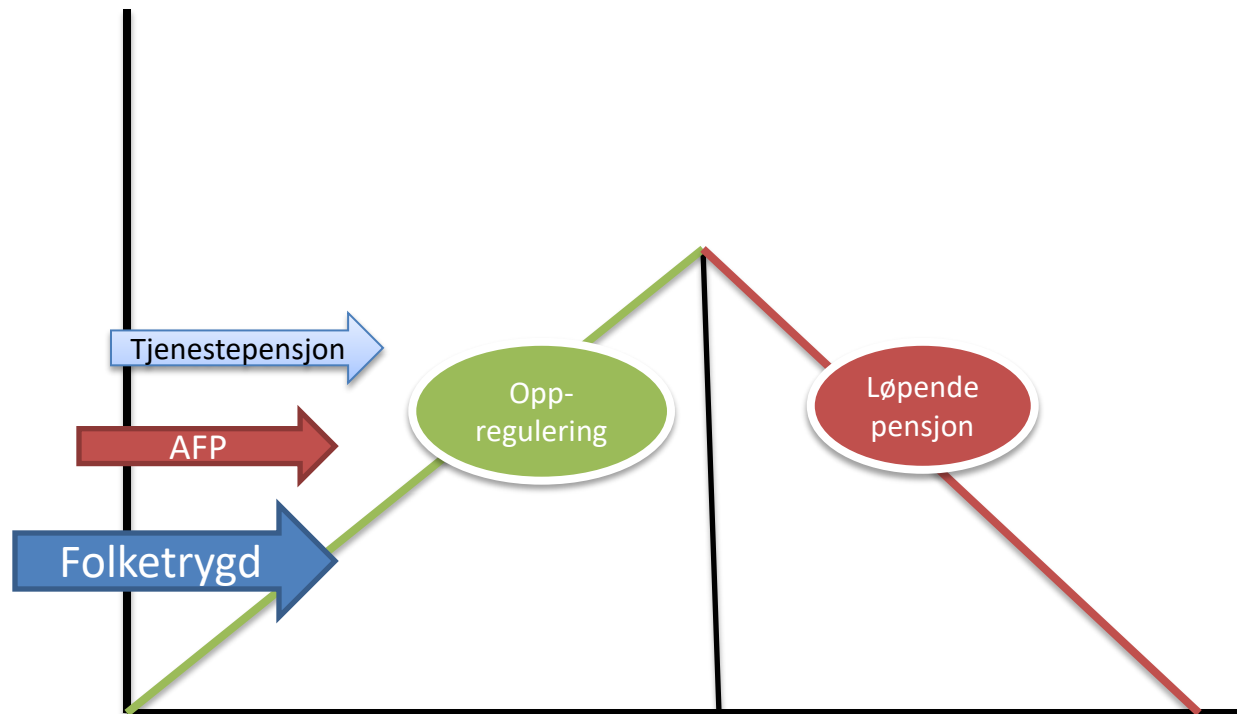
Regulering av pensjon

Kristin Alsos og Jon M. Hippe

Fafo

7. desember 2016

Prinsipper for regulering av pensjon

Historien i korte trekk

- Før 1966 – universell minstepensjon
- “Ny folketrygd” fra 1967 til 1978
  - Todelt regulering – pristillegg ut fra konsumpris og velstandstillegg
  - Ikke forhandlinger – politiske vedtak
  - G var både utmålingsmekanisme for tilleggspensjon og regulering for løpende pensjonsutbetalinger

Historien: Forhandlingsregimet 1978 – 2005

- Pristillegget ble avviklet og G-regulering basert på inntektsutvikling for yrkesaktive
- 1979: likelydende avtaler om forhandlinger (drøftinger) med pensjonistenes og de funksjonshemmedes organisasjoner – møttes i et kontaktutvalg
- Kontaktutvalget drøftet både trygdeordninger og andre støtteordninger, f.eks. bostøtte
- Årlige vedtak ble fremmet for Stortinget - statsbudsjettet
- Fornyet avtale i 1982 med FFO, LO, Pensjonistforbundet. LO og Pensjonistforbundet var felles part.
- Andre elementer enn G ble drøftet på 80- og 90-tallet. Resultat:
  - Elementer som garanti for unge uføre
  - Økt minstepensjon via særtillegget
  - Redusert tilleggspensjon
- Velferdsmeldingen i 1995 – “farvel til underregulering”. Stortingsflertallet sluttet seg til dette, men understreket at forhandlingene skulle videreføres
- Så sent som i 2003 ble prinsippene fra 1995 gjentatt av et bredt flertall

2005 - Det nye reguleringsregimet

- 2005: “Løpende pensjoner skal reguleres med et gjennomsnitt av lønns- og prisveksten (St. Meld.nr. 12 (2004-2005))
- Arbeids- og sosialdepartementet (ASD) fulgte opp med to modeller:
  - Gjennomsnittsmodellen. Ga jevnere utvikling og mindre risiko for negativ realutvikling
  - Faktormodellen. Mer stabil utvikling av pensjonene sammenlignet med yrkesaktives inntekter. Statens utgifter til pensjon utgjør en stabil andel av verdiskapningen.
  - ASD landet på faktormodellen. Forslaget om sikringsmekanisme ble ikke fulgt opp. Faktoren ble satt til minus 0,75% ut fra forskjeller mellom lønn og pris fra 1967 til 2006
- Teknisk beregning:
  - Forventet årslønnsvekst slik den blir beregnet I revidert nasjonalbudsjett
  - Eventuelle avvik mellom forventet og faktisk lønnsutvikling siste to år beregnet av TBU
  - En vurdering av særlige forhold (som påvirker lønnsutviklingen for eksempel arbeidstid)
  - Tallgrunnlaget drøftes med organisasjonene – bl.a. Pensjonistforbundet, Seniorsaken, Forsvarets seniorforbund og Landslaget for offentlige pensjonister

Dagens regulering

- Beregningene som legges til grunn utføres av Finansdepartementet og TBU, og pensjonistorganisasjonene har dermed ingen formell mulighet til å påvirke hvordan dette gjøres.
- Det som reelt sett kan drøftes i møtene mellom organisasjonene og myndighetene er om enkeltgrupper skal tas ut av beregningene.
- Protokollen fra drøftingene i 2015 viser det begrensede handlingsrommet. I protokollen er kravene relatert til endringer i selve systemet, og ikke til justeringen av utbetalingene .
  - Pensjonistforbundet krever en sikringsbestemmelse,
  - Seniorsaken og Forsvarets seniorforbund at en må unngå at underreguleringen akkumuleres og at pensjonene må økes minst like mye som prisveksten,
  - LO at det utredes en sikringsmekanisme.
- Drøftingene i 2015 - regjeringen ville gjennomgå reguleringsprinsippene. Selve reguleringen ble foretatt i tråd med det fastsatte systemet.

Hva nå - diskusjon

- Fortsatt automatisert regulering

Vi drøfter tre veier – peker på den siste som mulig alternativ (uten å anbefale)

- Reell forhandlingsrett
- Politiske virkemidler
- Forhandlinger i form av drøfting

Reell forhandlingsrett

- Sentralt spørsmål nå som før:
  - Kan staten binde sin egen handle- og beslutningsfrihet
  - To parter som er likestilte og kan sette makt bak sin forhandlingsposisjon (Statstjenestemennene i 1933 og 1957)
- Pensjonistene har ikke et tilsvarende kampmiddel og de organisasjonene som har det er bundet av dagens lovgivning og avtaleverk til ikke å bruke dette.
- Drøfter mulige modeller for forhandlinger med konfliktrett
  - Arbeidstakerorganisasjonene som part med bruk av sympatistreik
  - Integrering i statsoppgjøret
  - Nemds eller voldgiftsbehandling
- Konkluderer med at dette er vanskelig å realisere innenfor dagens lovgivning og avtaleverk.

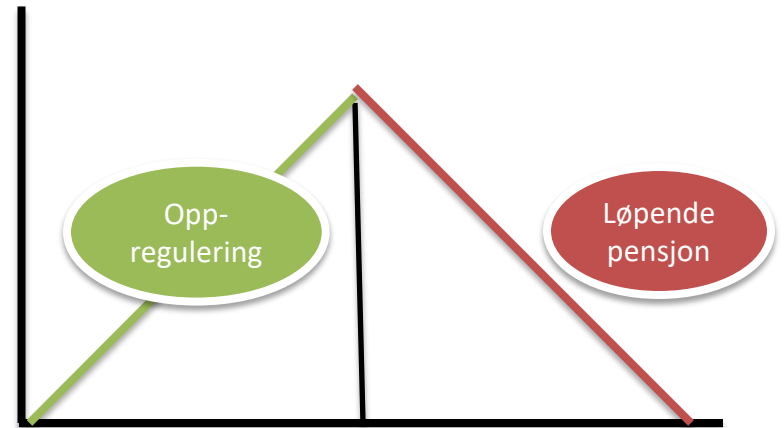

Politiske virkemidler

- Synliggjøring av reguleringskonsekvenser og kobling til lønnsoppgjørene
  - Symbolske krav og drøftinger
- Politisk trygdeoppgjør med hovedorganisasjonene – felles krav og allianser
- Nye reguleringsmekanismer – minstesikring eller andre endringer

Alternativ 3: Tilbake til drøftinger

- Fra automatisk regulering til politisk fastsatt reguleringsmekanisme?
- Men, hva skal i så fall drøftes?
  - Minstesikringen?
  - Opptjeningen?
  - Utbetaling av pensjon?
  - Andre ytelser?
- Hvilke organisasjoner skal være med?
- Hva skal målet med drøftingene være?
  - Foreta bytter og omfordeling?
  - Justeringer av løpende pensjoner?

Situasjonen nå!

- Stasråd Hauglie presenterte i mars 2016 resultatet av gjennomgangen.
  - Konklusjon - det vil ikke bli gjort noen endringer. Begrunnelsen var at prognosene for årene fremover tilsa at pensjonistene ville ha en positiv reallønnsutvikling.
  - Da de reglene ble vedtatt var man klar over at enkeltår kunne gi negativ kjøpekraftsutvikling.
  - Heller ikke lønnstakerne har noen garanti mot at lønnsøkningen i enkeltår kan bli lavere enn prisstigningen.
- I Meld. St. nr. 7 (2016-2017) Regulering av pensjoner i 2016 og pensjonisters inntektsforhold, stadfester regjeringen dette standpunktet .
  - Det pekes også på at en regulering med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten potensielt (gjennomsnitts-modellen) kan ha store negative systemmessige konsekvenser, og skape usikkerhet om den økonomiske bærekraften i systemet (s. 20).
- Debatt om rutiner for budsjettering og vedtak (Bergstø) og oppmerksomhet om trygdevedtaket
- Forslag fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti i innstillingen om trygdeoppjøret:
Stortinget ber regjeringen gjeninnføre praksisen med at trygdeoppgjørene legges frem som egen sak for Stortinget fra og med trygdeoppjøret for 2017.
- Begrunnelsen er interessant: I tråd med et godt og velorganisert samfunnsliv må man etter disse medlemmers vurdering involvere og ansvarliggjøre pensjonistorganisasjonene i større grad, ved å gjeninnføre reelle drøftinger mellom staten og pensjonistorganisasjonene. (Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Regulering av pensjoner i 2016 og pensjonisters inntektsforhold. Innstilling 112 f).

Takk

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at begrunnelsen fra regjeringen er at det ikke lenger er nødvendig å ta høyde for merutgifter som følge av forhandlinger. Disse medlemmer viser til komiteens høring om budsjettet for 2016, der Pensjonistforbundet ba om at tidligere praksis og handlingsrom måtte videreføres. Pensjonistforbundet påpekte at det å legge alle kostnader ved regulering av grunnbeløpet på de enkelte budsjettpostene i stedet for på kap. 2309 Tilfeldige utgifter under Finansdepartementet, kunne bidra til å undergrave drøftingsinstituttet og svekke rollen til organisasjonene. Disse medlemmer ber regjeringen på denne bakgrunn vurdere denne praksisen på ny ved første anledning.